

Debatter m. m.

Onsdagen den 28 oktober.

Sid.

Svar på frågor av

Herr Cassel ang. formerna för transport av avlidna på statens järnvägar	3
Herr Dickson ang. trafiken över Öresund	5

Svar på interpellation av herr Braconier ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd	6
---	---

Interpellationer av

Herr Hagård ang. förslag till lag om socialnämnder m. m.	13
Fru Ewerlöf ang. byggnadstomt för Oscars församling i Stockholm	14
Herr Johansson i Stockholm ang. beredskapen mot epidemier	15
Fröken Ager ang. undervisningen av svagt begåvade barn	17
Herr Larsson i Stockholm ang. tullfri införsel av blommor	20

Onsdagen den 28 oktober.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19, den 20 och den 21 innevarande oktober.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas på heder och samvete att riksdagsman J. O. Gavelin på grund av ischias är sjukskriven fr. o. m. 24/10 1953 i minst två veckor och att han ej kan inställa sig till riksdagsarbetet.

Gällivare d. 23/10 1953.

Nils H. Sjöberg,
prov.-läk.

Kammaren beviljade herr Gavelin ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 24 innevarande oktober tills vidare.

Herr talmannen meddelade, att herr Ståhl, som vid kammarens sammanträde den 19 oktober beviljats ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Svar på fråga ang. de former i vilka transport av avlidna personers stoft äger rum på statens järnvägar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Cassel frågat mig, om jag anser att de former, i vilka transport av avlidna personers stoft äger rum på statens järnvägar, tillfredsställer rimliga krav på pietet samt, i motsatt fall, om jag har för avsikt att

medverka till åtgärder i syfte att förbättra förhållandena på denna punkt.

Dessa frågor föranleder mig att i korthet erinra om de bestämmelser som gäller beträffande järnvägstransport av avlidna.

Järnvägstrafikstadgan föreskriver bl. a. att lik, som icke transporteras i en å alla sidor täckt likvagn, skall transporteras i slutna vagn. I vagn, vari lik transporteras, må avgiftsfritt medföras kransar o. d., som skall användas vid den dödes likfärd, ävensom föremål, som tillhört den döde, intill en vikt av 500 kg. Lastningen skall ombesörjas av avsändaren. Lik får icke omlastas under vägen, såvida icke tvingande skäl därtill föreligger. Transporten skall om möjligt verkställas utan avbrott. Avsändaren äger erhålla meddelande om, när liket kan väntas till bestämmelsestationen. Lik skall avhämtas inom 6 timmar efter framkomsten.

Härutöver har järnvägen utfärdat vissa kompletterande föreskrifter. Det är sålunda föreskrivet att det skall tillses, att vagn, som användes för här ifrågasvarande transport, befinner sig i prydligt och vårdat skick. Stationerna skall vidare ha sin uppmärksamhet riktad på att begravningsentreprenör eller person, som eljest har hand om transporten, även gör vad på honom ankommer för att åt transporten förläna den värdighet, som bör vara förenad med en dylik transport. Vagn, varmed transporten sker, förses av järnvägen med särskilda skyltar, tavlor med svart kors på vit botten, vilka anbringas en på vardera långsidan av vagnen. Med dessa skyltar vill man erinra om att speciell hänsyn är erforderlig vid de transporter, som det här är fråga om. Rangering av vagnen får t. ex. inte förekomma. Enligt växlingsföreskrifterna får

Svar på fråga ang. de former i vilka transport av avlidna personers stoft äger rum på statens järnvägar.

nämligen vagnen icke utsätts för större stöt än som normalt uppstår vid backning för koppling.

Såvitt jag kan finna måste dessa bestämmelser, om de, såsom jag förutsätter, strikt efterlevas, uppfylla alla de krav på hänsyn och pietet, som rimligen kan ställas på transporter av avlidna med järnväg. Några klagomål beträffande transportererna har icke kommit till min kännedom, och jag kan därför icke se att några särskilda åtgärder från min sida nu är erforderliga.

Härefter yttrade:

Herr DICKSON (h): Herr talman! Eftersom den frågande, herr Cassel, inte tycks vara i kammaren kanske det kan tillåtas mig att framföra det tack, som jag är säker på att han vill ge till statsrådet för det givna svaret.

Jag resonerade med herr Cassel något litet innan han framställde sin fråga, och jag vet därför vad som föresvävade honom när han ställde den. Jag har nog gjort samma reflexion som herr Cassel, nämligen att det många gånger ser ganska stötande ut då man på en bangård ser en ensam godsvagn med ett anslag i form av ett kors — om det nu är ett svart kors på vit botten eller motsatsen minns jag inte.

Nu kommer herr Cassel ser jag, och då kan han vidare utveckla denna tankegång. Jag vill emellertid återigen understryka, att även jag tycker att det många gånger känns stötande med nu tillämpad ordning. Herr Cassel kanske nu vill inta min plats.

Herr CASSEL (h): Herr talman! Jag vill till herr statsrådet rikta ett tack för det snabba svaret på min fråga.

Orsaken till att jag tagit upp denna sak — som i och för sig kan anses vara rätt obetydlig — är den, att jag vid många tillfällen under mina järnvägsresor runt om i landet sett en gods-finka, utmärkt med ett kors, vara kopp-

lad till ett vanligt godståg. Man förstår, att här ligger stoffet av en avlidne person. Det har tyckts mig vara i viss mån pietetslöst att forsla människor på det sättet. En sådan transport skulle naturligtvis kunna ske på många sätt. Man skulle kunna tänka sig att särskilda vagnar tillhandahöllas, vagnar, som gäve en högtidlig stämning åt transporten. Vore detta inte möjligt skulle man också kunna tänka sig att man helt enkelt låte bli att utmärka vagnens karaktär på ett så synligt sätt som nu. Till ledning för järnvägstjänstemännen finns det möjlighet att utmärka vagnen på ett mindre iögonfallande sätt.

Jag har också hört folk, som varit med vid begravingar av anhöriga, berätta härom. Själva begravingen hade haft en mycket högtidlig prägel. När sedan den döde fördes ner till järnvägsstationen lastades kistan in i vanlig ordning nästan som ett kolli bland alla andra. Det är detta som för de anhöriga måste kännas stötande. De anhöriga gör allt — ofta med mycket stora ekonomiska uppoffringar — för att få begravingen så högtidlig och värdig som möjligt. Även om den avlidne har dött på en ort, som legat långt ifrån hembygden, försöker man kosta på sig en begravningsbil för att på så sätt få en värdig transport till stånd. I många fall kan detta emellertid bli för dyrt. Det är billigare att använda järnvägen, och i dessa fall är det litet hårt att järnvägstransportererna skall ske på ett sätt, som inte tillgodoser de anhörigas berättigade krav på pietet och värdighet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Det är sant, att statens järnvägar icke har speciella vagnar för dessa transporter. Den lösningen har säkerligen många gånger övervägts, men som var och en förstår räcker inte en eller två vagnar för hela landet, utan det

Svar på fråga ang. trafiken över Öresund.

måste finnas sådana runt om i landet, om transporter skall kunna ske med den snabbhet som kräves. Transporter av detta slag är ju icke heller så vanliga.

Såsom framgår av svaret försöker man ju ändå att låta dessa transporter ske på ett annat sätt än de vanliga. Även om vanliga vagnar användas, är dessa dock invändigt oftast av begravningsentreprenörerna prydda med granris och annat. Så långt jag förstår kan man inte gärna ifrågasätta något mera. Det skulle i så fall vara specialvagnar, men då kommer man aldrig ifrån att dessa måste följa med godståg eller persontåg. Redan därav framgår att det är ganska besvärligt att visa en pietet, som man eljest skulle önska och som är lättare att åstadkomma med andra transportmedel.

Herr CASSEL (h): Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det skulle fordras flera sådana vagnar. Det är även möjligt, att det blir för dyrbart och besvärligt att ha dem i olika distrikt. Vore det då icke mindre stötande, om man toge bort det yttre tecknet, korset, från vagnen, så att det icke syns för allmänheten vad som fraktas i denna? För järnvägsmännen själva är det ju ingen konst att identifiera vagnen ändå.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på fråga ang. trafiken över Öresund.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som anförde: Herr talman! Med kammarrens tillstånd har herr Dickson frågat mig om jag är i tillfälle att ge kammarrens några uppgifter om utvecklingen under året av trafiken över Öresund och mot bakgrunden därav säga ett ord om hur jag ser på frågan om direktförbindelse mellan Danmark och Sverige.

Härtill vill jag svara följande.

Med ledning av uppgifter rörande öresundstrafiken, som sammanställts inom järnvägsstyrelsen, är det möjligt att jämföra trafikomfattningen under månaderna januari—september under de senaste tre åren. Det framgår vid en sådan jämförelse, att det totala antalet resande, inklusive resande med flyg och privata båtlinjer, mellan 1951 och 1952 ökade med ca 1 080 000 och mellan 1952 och 1953 med 970 000. Av dessa ökningar kom på tågfärjorna och öresundsbolagets båtar tillsammans 830 000 respektive 550 000.

Antalet motorfordon utom motorcyklar ökade mellan 1951 och 1952 med totalt ca 26 000 och mellan 1952 och 1953 med 28 000. Hela det förra antalet och 22 000 av det senare föll på tågfärjorna och öresundsbolagets båtar.

Antalet överförda godsvagnar steg mellan 1951 och 1952 med ca 6 000 och mellan 1952 och 1953 med 2 000.

De siffror jag nu nämnt avser förändringarna mellan perioderna januari—september respektive år. Årsvolymen för trafiken kan med ledning av siffror för den senaste 12-månadersperioden, omfattande oktober 1952 t. o. m. september 1953, uppskattas till totalt ca 5,8 milj. resande, att jämföras med 4,7 milj. ett år tidigare, 201 000 motorfordon utom motorcyklar att jämföras med 169 000 och 107 000 godsvagnar mot 100 000 ett år tidigare.

Under hela högsommaren i år trafikerades hälsingborgsleden med samtliga tillgängliga fyra färjor. Ett nytt tågfärjeläge i Hälsingborg togs i bruk i juni och möjliggjorde ett rationellare utnyttjande av färjorna och därmed en utökning av ledens kapacitet. En betydande minskning har av dessa skäl inträtt i antalet akterseglade motorfordon, och väntetiderna för motorfordonen har nedbringats avsevärt. Antalet i medeltal per dag kvarstående godsvagnar i Hälsingborg och Malmö, som utgör en god mätare på hur trafiken kunnat av-

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

vecklas, har sjunkit kraftigt, trots att antalet överförda godsvagnar ökat.

Genom förändring av ett tåg färjeläge i Malmö och Köpenhamn har under året skapats möjligheter att vid behov sätta in trelleborgsfärjor mellan Malmö och Köpenhamn. Denna utväg har dock hittills icke behövt utnyttjas. Under ordinarie färjan »Malmöhus» höst-uppläggning kommer emellertid en trelleborgsfärja att insättas, varigenom överfartstiden icke skall behöva förlängas, såsom varit fallet då andra reservfärjor här insatts. I detta sammanhang kan jag även nämna, att det danska öresundsbolaget beslutat bygga en ny båt och att det svenska bolaget har liknande planer. För leden Hälsingborg—Helsingör slutligen bygger de danska statsbanorna för närvarande en ny färja.

Herr Dickson frågade även hur jag mot bakgrunden av trafikutvecklingen ser på frågan om en direktförbindelse mellan Danmark och Sverige. Efter samråd med statsrådet Hjalmar Nilson vill jag på denna punkt erinra om att såväl den svenska riksdagen som Nordiska rådet förordat vissa förberedande undersökningar rörande förutsättningarna för öresundsprojektets utförande. Riksdagen uttalade bl. a. därvid, att kontakt borde tagas med vederbörande danska myndigheter för att utröna vilken ståndpunkt de kunde intaga till projektet. Preliminära sådana kontakter har också under hand förekommit, och fortsatta överläggningar i frågan kommer att äga rum enligt en mellan de danska och svenska departementen överenskommen ordning.

Härpå yttrade

Herr DICKSON (h): Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för de mycket intressanta siffror som han har givit kammaren del av och som på detta sätt också kommer till allmänhetens kännedom. Den snabbhet med vilken statsrådet har presterat

dessa uppgifter tolkar jag som ett tecken på att departementet har siffrorna tillgängliga undan för undan och att man sålunda kontinuerligt håller ögonen på frågan, en sak som jag är glad över.

Min fråga motiverades egentligen av det intresse som kammaren bör känna för denna sak och det intresse som jag vet att allmänheten särskilt i vissa delar av landet hyser för frågan, framför allt mot bakgrunden av det projekt som har kastats fram om en direktförbindelse. Ju tidigare man särskilt i Skåne får reda på om dessa planer tar fastare form, desto bättre är det uppenbarligen. Det är nödvändigt för regionplaneringen av samhällena vid öresundskusten att man känner till hur frågan utvecklar sig.

När det gäller statsrådets inställning till frågan om en direktförbindelse erinrar jag mig en tidningsnotis från i somras. Jag tror det var på någon kongress som statsrådet redovisade en vision av en direktförbindelse: han såg trafiken strömma fram obehindrat från södra Europa upp mot Skandinavien norra delar. Detta får naturligtvis tas för vad det är värt, och ett förverkligande av tanken kan ju ligga långt fram i tiden, men det gläder mig att veta att man i regeringen håller frågan vid liv och håller de kontakter med danska myndigheter som riksdagen har önskat.

Slutligen borde jag kanske tillägga, att kammaren inte har givit mig tillstånd att framställa denna fråga, men jag hoppas att det inte skulle ha förändrat statsrådets svar om han känt till den omständigheten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på be-

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

gäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Braconier frågat mig om jag ämnar till-sätta en utredning för att så komplettera tryckfrihetsförordningen att Tidningarnas telegrambyrå och liknande nyhetsbyråer jämställas med pressen i övrigt i fråga om meddelares rätt till anonymitetsskydd, eller om jag ämnar vidtaga andra åtgärder för att säkerställa anonymitetsrätten för medarbetare och uppgiftslämnare vid nyhetsbyråer och när i så fall dessa åtgärder väntas komma att vidtagas.

När jag för snart ett år sedan här i kammaren besvarade en interpellation av herr Braconier angående samma problem som det här gäller, framhöll jag, såsom interpellanten nu också erinrat om, att jag ansåg det vara ett betydelsefullt intresse ur allmän synpunkt att lagstiftningen inte lade hinder i vägen för den centrala funktion i nyhetsförmedlingens tjänst, som Tidningarnas telegrambyrå och liknande nyhetsbyråer utövade genom sin verksamhet, och att jag var beredd att överväga lämpliga åtgärder, om det skulle visa sig att gällande regler försvårade denna verksamhet.

I den av interpellanten omnämnda framställningen från Publicistklubben, som inkom till justitiedepartementet den 13 oktober i år, har frågan om nyhetsbyråerna på nytt tagits upp. Publicistklubben anför, att man efter mitt interpellationssvar förra hösten allmänt hade hoppats att frågan skulle vinna en lämplig lösning i praktiken utan att lagändring behövde ske men att det tvärtom under det gångna året hade visat sig att tillämpningen av gällande regler försvårat den verksamhet, som bedrevs av nyhetsbyråerna. Med anledning av vad Publicistklubben sålunda anför har jag den 23 oktober tillkallat tre sakkunniga för att inom departementet verkställa en allsidig utredning av frågan om skydd för meddelandet av uppgifter till nyhetsbyrå ävensom där-

med sammanhängande frågor. Enligt direktiven för utredningen skall till en början göras en undersökning av de svårigheter, som kan föreligga för nyhetsbyråerna i det ifrågavarande avseendet. Med utgångspunkt därifrån bör det sedan utredas, huru dessa svårigheter lämpligen skall kunna undanröjas, genom att jämställa nyhetsbyrå med tidningsredaktion eller på annat sätt.

Vidare yttrade:

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det positiva svaret, att han har satt i gång en utredning. Jag vill emellertid framhålla några synpunkter på tryckfriheten.

Om inte utredningen slår vakt om de bärande principerna i tryckfrihetsförordningen, kommer detta att på publicisthåll väcka stor oro. Mot bakgrunden av de intrång i informationsfriheten som på senare år gjorts reagerar pressens organisationer med all rätt. Det är olustiga försök att bryta mot de frihetsprinciper som ligger till grund för den svenska tryckfrihetsförordningen.

Under de senaste åren har vi haft även andra tillfällen att här i riksdagen diskutera tryckfrihetsprinciperna. Det har inte saknats försök från priskontrollnämndens sida att i tryckfriheten göra ingrepp som utan tvivel är oförenliga med svensk grundlag.

Justitiekanslern har hävdat, att nyhetsbyråerna inte skulle ha något sådant skydd för sina informationskällor som tidningsredaktionerna har, ja JK, som väl skulle vara tryckfrihetsprincipernas främste väktare, har till och med hävdat att man borde förbjuda ämbetsmän att lämna informationer till tidningar och nyhetsbyråer. Hur man än tolkar tryckfrihetsförordningen är det uppenbart att ett sådant förbud inte kan vara förenligt med den svenska tryckfriheten.

Bland annat har Journalistförbundet

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

bestämt protesterat mot de försök som har gjorts att göra intrång på anonymitetsskyddet. Jag skall be att få citera ett uttalande, inte ur Publicistklubbens framställning, eftersom den citerats i svaret, utan ur Svenska journalistförbundets verkställande utskotts framställning:

»SJF uttalar att förbundet betraktar JK:s åtgärd som ett angrepp mot en av de fundamentala principerna i svensk tryckfrihetslagstiftning, nämligen principen om skydd för journalisters källor. Utan att på något sätt ta ställning till ifrågavarande rättsfall uttalar SJF, att beivrande av eventuella tjänstefel i samband med utredningen av ett rättsfall icke under några förhållanden får grunda sig på ett material vilket framskaffats genom åtgärder, som strider mot den hörnsten i vår tryckfrihetslagstiftning som anonymitetsskyddet innebär.»

Det har visserligen sagts, att ämbetsmännen väl skulle få skriva artiklar i tidningar men icke fullgöra funktionen som nyhetsförmedlare. Det har t. o. m. fruktats, att statssekreteraren i justitiedepartementet skulle stå på en sådan ståndpunkt, vilket dock skulle förvåna med hänsyn till dennes positiva inställning till tryckfriheten. Jag vill på den svenska journalistkårens vägnar säga, att det ju för pressen absolut måste vara en fundamental rättighet att få en full informationsfrihet. Vad jag återgav var bara ett yttrande i Journalisten.

Jag vill sedan hävda den meningen, att nyhetsbyråerna mycket väl skulle kunna jämföras med tidningsredaktioner i frågan om anonymitetsskyddet. Det vore ju en anomali — vilket också framhölls i debatten i våras av Publicistklubbens ordförande, som ju är ledamot av denna kammare — att inte TT, som de facto fungerar som en lokalredaktion för landsortstidningar, skulle ha det anonymitetsskydd för sina medlemmar som den minsta lokal-

tidning har. På den punkten är tryckfrihetsförordningen oklar. Det har ju också antytts i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, vars huvudredaktör var med bland tryckfrihetssakkunniga, och det har framhållits av herr Edberg, som också satt i denna kommitté, att hade man anat vilka svårigheter som här skulle uppstå i fråga om informationsfriheten, hade man säkert i den svenska tryckfrihetsförordningen reglerat anonymitetsskyddet även när det gäller nyhetsbyråerna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Egentligen skulle jag ju inte behöva säga något mera. Här är en sak, som nu är satt under utredning. Jag finner liksom interpellanten att här är en fråga, som behöver utredas, och eventuellt en lucka i lagen som behöver täppas till. Och eftersom den är satt under utredning och lagd i mycket sakkunniga händer tänkte jag som sagt från början, att jag inte skulle behöva säga något mera. Att jag nu i alla fall begärt ordet är därför att jag anser det vara min skyldighet att något reagera mot ett par av interpellantens uttalanden emot tjänstemän, som inte här kan försvara sig.

Vad först angår justitiekanslerns inställning, vill jag erinra om att den tolkning av den gällande lagen, som han har hävdats och som interpellanten gick emot, nämligen att nyhetsbyråerna inte omfattas av skyddet, är nog obestriddligen riktig; det framgår av hela den behandling som detta ärende har haft. Tryckfrihetssakkunniga har gjort ett uttalande utan meningsskiljaktigheter om detta, det förekommer också i departementschefens anföranden, och det har icke mött någon gensaga i riksdagen. Vad JK har haft att ta ställning till var självfallet tolkning av den nu gällande lagen. En annan sak är om man sedan inte tycker att den är bra. Då skall lagen ändras, och det är för

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

den skull jag har tillkallat kommittén, som jag talade om.

Ett annat uttalande av justitiekanslern, som gick ut på att han skulle ha sagt — om jag uppfattade rätt — att tjänstemän över huvud taget inte skulle få lämna några meddelanden, kan jag ju inte yttra mig om, ty jag vet inte vad justitiekanslern i olika sammanhang kan ha fällt för yttranden. Men jag måste uttala den förmodan, att det här rör sig om en klar missuppfattning, och jag kan något säkrare uttala mig i samma riktning rörande vad interpellanten nämnde på tal om statssekreteraren, eftersom han råkar befinna sig här. Någonting i stil med vad interpellanten insinuerade att han skulle givit uttryck åt, har han aldrig någonsin sagt eller förmodligen ens tänkt.

Herr BRACONIER (h): Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för hans inlägg.

Vad jag byggde på i mitt uttalande var en artikel i Journalisten. Jag har den största högaktning för statssekreteraren. Jag vill emellertid framhålla att i den återopade artikeln har man fäst sig vid ett uttalande, som fällts av statssekreteraren under den debatt i Publicistklubben, i vilken JK gav uttryck åt den uppfattning som jag här berört. Man har tolkat saken på det sättet, att han vill förbjuda att ämbetsmän uppträder som nyhetsförmedlare till pressen. Detta har förklarligt nog vållat oro.

Sedan sade justitieministern, att JK:s tolkning av tryckfrihetsförordningen har stöd i lagen. Men i den interpellationsdebatt, som vi hade förra året i denna fråga, uttalade justitieministern den uppfattningen, att man kanske skulle kunna klara detta anonymitetsskydd utan någon lagändring, att det således fanns möjlighet att ge skydd för anonymiteten utan att man ändrade tryckfrihetsförordningen. I

denna debatt var det inte på något sätt klart, att man skulle behöva en grundlagsändring för att här trygga anonymitetsskyddet.

Nu tolkar jag justitieministerns uppfattning i den punkten som om han menar, att JK har alldeles rätt; man kan inte här tänka sig ett anonymitetsskydd för nyhetsbyråerna, om tryckfrihetsförordningen följes.

Då måste man väl ändå åstadkomma en ändring i tryckfrihetsförordningen, om man grundlagsmässigt skall kunna säkra detta anonymitetsskydd. Det finns ingen annan möjlighet. Jag vet i varje fall inte hur man skall kunna åstadkomma ett skydd för nyhetsförmedlare till TT och andra nyhetsbyråer, om man inte får in en bestämmelse härom i tryckfrihetsförordningen. Har man den uppfattningen, att den nuvarande tryckfrihetsförordningen icke ger anonymitetsskydd åt förmedlare av nyheter till TT och andra nyhetsbyråer, då har verkligen den svenska pressen en ganska stor anledning till oro, om ingen grundlagsändring sker.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag måste kanske försöka klara upp hur det ligger till med detta.

Det är nog alldeles uppenbart att det skydd, som finns för meddelare till tidningar icke gäller för meddelare till TT. Det framgår av lagens ordalag och av de förarbeten som jag har redogjort för. Det finns således ett hål här; det finns intet skydd för meddelare till TT. Den saken observerades, som jag nämnde, redan av den kommitté, som utarbetade den nya tryckfrihetsförordningen, när den höll på med sitt arbete. Den var på det klara med att det inte fanns ett sådant skydd men lät med avsikt bli att föreslå ett dylikt, och ingen annan har sedan under tryckfrihetsförordningens vidare öden tills den blev slutligt antagen hemställt om ett sådant skydd.

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

Vad beror detta på? Det beror inte på att man trodde, att nyhetsbyråerna hade ett skydd, som herr Braconier tyckte föreställa sig, utan på att man trodde att det inte fanns något praktiskt behov av skydd på grund av det sätt, på vilket TT och andra nyhetsbyråer arbetar. De rör sig nästan utslutande med ett material, som är i alla delar offentligt, allmänt och kontrollerat och där uppgiftslämnarna inte vill vara anonyma och inte är anonyma. Det var orsaken till att man trodde, att det här inte behövdes något sådant skydd.

Härtill kommer att det är en mycket besvärlig lagteknisk fråga att ordna ett dylikt skydd. Det var väl också en sak som gjorde att man drog sig för att ordna detta, men huvudskälet var, som jag också har framhållit i direktiven för den nya kommittén, att man på grund av det sätt, på vilket TT och andra nyhetsbyråer arbetar och arten av det material, som dessa vidarebefordrar, trodde att det inte var någon praktisk fråga.

Jag sade också förra året, att när det var ett mycket svårt lagtekniskt problem att klara och då det dittills blott i ett enda ärende uppstått svårigheter, kunde man kanske vänta litet och se, om det var ett praktiskt behov. Detta kunde man så mycket mera göra, sade jag också i mitt förra interpellations-svar, som det är en grundlagsfråga och det alltså ändå inte kan ske någon ändring i hast.

Nu har för ett par veckor sedan en så sakkunnig instans som Publicistklubben i skrivelse förklarat, att här föreligger ett praktiskt behov. Dess erfarenheter ger vid handen, att det är ett praktiskt behov av skydd för TT:s meddelare och meddelare till andra nyhetsbyråer. Då har jag omedelbart trots de lagtekniska vanskligheterna satt igång med denna utredning. I sak är jag nämligen alldeles ense med Publicistklubben om att det finns ingen anled-

ning att sätta TT och andra nyhetsbyråer i sämre ställning än tidningsredaktioner. De fyller, som jag har sagt, en så central uppgift i nyhetsförmedlingens tjänst, att det är angeläget att de får samma skydd som tidningarna. När det nu visat sig att det alltså verkligen finns ett praktiskt behov enligt vad Publicistklubben anger, har jag satt igång en sådan utredning.

I sak tror jag inte det behöver föreligga några som helst meningsskiljaktigheter i denna fråga.

Herr RUBBESTAD (bf): Herr talman! Jag vill bara säga, att tryckfriheten är ju något, som inte enbart rör tidningarna utan hela vårt svenska samhälle. Det är åtskilliga saker som förekommit i den svenska pressen under den senaste tiden och de senaste åren, som jag finner mycket betänkliga. Jag tänker särskilt på att utredningsmän omedelbart springer till tidningarna och lämnar dem material, innan det finns hållbara motiv för vad som framföres. Sedan utnyttjar tidningarna detta på ett sådant sätt, att en person, som berörs av en utredning, kanske av tidningspressen öppet döms, innan alla fakta blir kända. Senare kanske det visar sig, att han är helt oskyldig och att sålunda det material som av utredningsmännen lämnats till tidningspressen inte är hållbart. Därför gillar jag justitiekanslerns uttalande, att vissa tjänstemän, och därvid tänker jag särskilt på utredningsmän i en del polisärenden, inte borde få springa till tidningarna med vilka uppgifter som helst, innan det kontrollerats att vad de kommer med, är riktigt. Jag vill därför hemställa till justitieministern, att han försöker ordna det så, att inte något sådant får förekomma, som har skett under den senaste tiden i det avseendet.

Herr OHLIN (fp): Herr talman! Jag har inte begärt ordet med anledning

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

av den siste ärade talarens yttrande. Slutformuleringen, att justitieministern skulle se till, att det ena eller andra inte får förekomma, torde innehålla en uppmaning, som justitieministern finner rätt svår att effektuera genom införande av några förbudsbestämmelser av den art, som tydligen lekte herr Rubbestad i hågen. Efter vad justitieministern yttrade i de sista meningarna i sitt senaste anförande vågar jag i varje fall uttrycka denna förmodan.

Jag begärde ordet uteslutande för att uttrycka min tillfredsställelse med justitieministerns avslutning på det sista anförandet. Jag hade nämligen tidigare tyckt, att justitieministern i själva interpellationssvaret kanske var en aning mera färdig än vad ett verkligt levande intresse för frågan i och för sig skulle ha gjort naturligt. Justitieministern sade, att han tillsatt en utredning och att han ansåg, att det fanns behov av att göra något åt saken. Justitieministern sade också, att man skulle försöka avhjälpa »svårigheterna för nyhetsbyråerna».

Som jag ser det gäller det någonting mer än »svårigheterna» för nyhetsbyråer. Det gäller allmänhetens intresse av *informationsfrihet*, men det är möjligt, att justitieministern menar samma sak med det. Emellertid kompenseras denna fåordighet i interpellationssvaret av några mycket bestämda uttalanden från justitieministerns sida i slutet av hans senaste anförande där han bl. a. förklarade att det nog inte fanns någon skillnad i sak mellan honom och herr Braconier. Även en del andra mycket positiva uttalanden förekom i hans anförande. För dem skall jag be att få tacka justitieministern. Jag hoppas och tror att fortsättningen kommer att präglas av samma anda.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Jag kanske kan lugna herr Ohlins farhågor med att jag bara för några dagar

sedan tillsatt en utredning i detta ärendet och att jag i de offentliggjorda direktiven tagit ganska kraftig ställning till förmån för att inte diskriminera nyhetsbyråerna. Eftersom det nyligen har publicerats tyckte jag inte det var nödvändigt att upprepa samma sak här.

Herr STAHL (fp): Herr talman! Jag skall inte bidra till att göra denna diskussion rörande ett mera begränsat avsnitt av tryckfrihetsförordningen till någon allmän tryckfrihetsdebatt. Emellertid skall jag med anledning av ett aktuellt fall be att få ställa en fråga till justitieministern i detta sammanhang, nämligen hur långt arbetet vid departementet har avancerat, när det gäller att utöka och precisera den brottskatalog som tryckfrihetsförordningen omfattar.

Jag kanske, för att klargöra för kammarrens ärade ledamöter vad jag har i tankarna, kan få anföra, att i dagarna har det i en svensk veckopublikation framförts en mycket bestämd anklagelse mot en person, som avled för drygt 15 år sedan, att han i egenskap av medlem av statsrådet skulle ha gjort sig skyldig till en grovt brottslig gärning. Han skulle ha på privat initiativ uppdragat ett svårt brott, vilket han sedermera, enligt dessa påståenden, underlät att delge de rättsvärdande myndigheterna. Jag har av olika anledningar haft tillfälle att intressera mig för denna fråga och har bedömt det så, att det numera är relativt meningslöst att ta upp en diskussion i pressen till bemötande av på ära och anseende gående uttalanden. Likaså har jag ansett det relativt betydelselöst att gå till pressens egen instans, den s. k. pressens opinionsnämnd. Jag har i stället menat, att i sådana här frågor skulle verkligen tryckfrihetsförordningen och tryckfrihetsrätten vara — icke minst är detta ett intresse för oss själva inom pressen — ett skydd för den enskilde mannens rätt och rättsäkerhet. Därför skulle man

Svar på interpellation ang. rätt för nyhetsbyråer till anonymitetsskydd.

ha möjlighet att i sådana här fall skrida till åtal icke, herr talman, för att, som det har blivit vanligt, när tryckfrihetsförordningen användes, få tillfälle att kräva stora penningssummor i skadestånd utan helt enkelt för att få samhällets utslag på att här har i denna jakt på enskilda människor, som ändå bedrivs av vissa pressorgan, en enskild mans ställning och rätt trätts för nära. Jag har just i dag undersökt huruvida detta skulle vara möjligt i detta fall, herr talman, och det är av den anledningen jag begärt ordet. Jag har konstaterat att man får skriva vad man vill i olika tidningar och publikationer om död man utan att det är straffbart. Det är alltså icke straffbart vare sig att förtala eller att ärekränka — för att använda lagens ord — en död man, och som det nu är, är en död mans goda namn och rykte utlämnat.

Nu förhåller det sig så att ett förslag är utarbetat till ändring på den punkten. De sakkunniga lade fram förslaget för ett par år sedan, och jag har just läst lagtexten. Jag kan inte finna annat än att vi skulle få ett skydd även för avlidens persons goda namn och rykte om den ändringen komme till stånd, utan att man därmed trädde den historiska forskningen för nära — det är uppenbarligen ett legitimt önskemål. Eftersom detta förslag legat färdigt ett par år och är föremål för överarbetning inom departementet, skulle jag vilja fråga herr statsrådet hur långt arbetet har avancerat och när man kan tänka sig att förslaget kommer på riksdagens bord.

Såsom herr Braconier har framhållit är det ett intresse för pressen att anonymitetsskyddet är effektivt — pressen skall naturligtvis ha alla möjligheter att utöva sin upplysningstjänst — men lika betydelsefullt är det för en press, som vill arbeta under ansvar och legitima former, att den enskilde mannens — han må vara levande eller död — goda namn och rykte icke kränkes. Jag vill därför som gammal tidningsman

säga, att det är ett vitalt intresse att man får ett stadgande som skyddar den enskilde mot sådana tidningar och publikationer som överträder gränsen för det som kan anses vara legitimt. Jag tror att det inte minst för närvarande föreligger en sådan tendens i den offentliga debatten, och det skulle därför, herr talman, vara välgörande om vi så snart som möjligt finge en väl övertänt och väl genomarbetad men också alldeles klar gränsdragning mellan vad som är rätt och vad som inte är rätt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Tillåt mig svara på den här framställda frågan.

Herr Ståhl frågade, hur långt arbetet med utökningen av tryckfrihetsförordningens brottskatalog har avancerat i departementet. På det vill jag till att börja med svara, att någon utredning med närmaste syfte att utöka eller förändra tryckfrihetsförordningens brottskatalog icke pågår. Det finns ingen sådan utredning tillsatt.

Av herr Ståhls fortsatta framställning förstod jag emellertid, att han tydligen avsåg ett nyligen framlagt förslag till brottsbalk. Det är icke något förslag, som närmast tar sikte på tryckfrihetsförordningen, utan vad som föreligger är ett mycket omfattande förslag till brottsbalk, som efter åtskilliga års arbete framlagts i år. Om detta förslag upphöjes till lag, är det meningen att det skall ge till resultat en helt ny huvuddel i vår lag, som skall ersätta 1864 års strafflag. Det är sålunda ett oerhört stort lagstiftningsarbete. Det omfattande betänkandet är nu ute på remissbehandling och kan omöjligen läggas fram till nästa års riksdag. Om vi orkar med det och om jag fortfarande får med denna sak att göra hoppas jag att det kan läggas fram året därpå.

Vad har då den saken med brottskatalogen i tryckfrihetsförordningen att

Interpellation ang. framläggande av förslag till lag om socialnämnder m. m.

göra? Jo, i denna brottsbalk finns det bland alla andra kapitel även ett, som handlar om ärekränkning. Det är alldeles riktigt som herr Ståhl sade, att de sakkunniga där har velat fylla ut en lucka i det nuvarande ärekränkingskapitlet. Det är också riktigt, att det i nämnda kapitel för närvarande icke finns något som helst skydd mot ärekränkning av en död mans minne. Men i den föreslagna brottsbalkens nya ärekränkingskapitel är bland övriga stadganden även upptaget ett förslag i denna riktning. Om detta kapitel blir lag, kommer det naturligt nog att få följdverkningar i tryckfrihetsförordningens brottskatalog, ty den är gjord så, att de handlingar, som är kriminaliserade, när de begås muntligt, i stor utsträckning också har sin motsvarighet i tryckfrihetsförordningen, om de begås i tryckt skrift.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets å bordet liggande anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående pension för f. d. städerskan vid riksdagshuset Karin Andersson, född Hedlund.

§ 7.

Interpellation ang. framläggande av förslag till lag om socialnämnder m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr HAGÅRD (h), som anförde: Herr talman! Frågan om samordning av samhällets sociala verksamhet hör till de spörsmål, som sedan lång tid tillbaka stått på dagordningen. Redan på 1920-talet aktualiserades frågan första gången i riksdagen, och sedermera har den vid ett flertal tillfällen varit föremål

för behandling såväl inom riksdag och regering som inom det statliga och kommunala utredningsväsendet. Endast på det primärkommunala området har vissa resultat kunnat uppnås och detta utan statligt stöd eller medverkan från statsmakternas sida på lagstiftningens område.

Man har från positivt inriktat håll velat dels sammanföra de skiftande och många gånger efter helt olika förutsättningar utgående samhällseliga sociala hjälp- och stödåtgärderna till en harmoniskt avvägd byggnad, dels ock planera utvecklingen av samhällets sociala verksamhet så, att denna såväl ekonomiskt som administrativt smidigt kan sammanfogas i den sociala helhetsbilden. Det är sålunda fråga om en rationalisering och planering, där fördelarna av en dylik process oavkortat skall komma medborgarna till godo i form av smidighet och bättre handläggning av socialvårdsärendena, av möjlighet för den enskilde att lättare överblicka de samhällseliga stöd- och hjälpinsatserna och av lägre kostnader för den sociala verksamheten över huvud taget, utan att denna i och för sig begränsas.

Hittills har utvecklingen gått i den riktningen inom såväl den statliga som kommunala verksamheten, att man oavlättiigen vidgat den administrativa ramen, inrättat nya organ med stegrad personalökning och åtföljande kostnader.

Då jag i detta sammanhang vill begränsa mig till den kommunala verksamheten tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på det förslag till administrativ förenkling, som framlades av 1929 års organisationsakkunniga, vars omfattande och banbrytande utredning beklagligtvis endast hade till resultat ett framläggande av förslag till socialregister, en relativt misslyckad anordning, enär denna anordning i själva verket förutsatte en rationell samordning av kommunens hela verksamhet på detta område.

Interpellation ang. en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad.

Efter upprepade framställningar från riksdagens sida blev slutligen socialvårdskommittén tillsatt, vars främsta uppgift skall vara att lösa frågan om samordning. Kommittén fick emellertid dessutom ägna sig åt en genomarbetning av hela den sociala lagstiftningen men förlorade icke ur sikte sin centrala uppgift. År 1942 kom dess första förslag till organisation. Detta ledde dock icke till något resultat, utan uppmärksamheten kom att huvudsakligen inriktas på ett samtidigt avlämnat förslag, som berörde kommunindelningen. Innan socialvårdskommittén upplöstes, tog den emellertid ännu en gång upp frågan om samordning och avlämnade år 1950 en överarbetning av sitt tidigare förslag. Samtidigt bifogades emellertid ett förslag till lag om socialhjälp. Det förefaller som om denna kombination kan tagas till förevändning för nytt uppskov.

Vid en interpellationsdebatt i denna kammare år 1951 angående samordningen efterlystes resultaten av utredningsverksamheten på detta område. Dåvarande socialministern ville emellertid icke lämna någon fylligare redogörelse häröver, men hans kortfattade svar var så till vida tillfredsställande, att därav framgick, att sedan olika utredningar sysslat med vissa delfrågor av samordningsproblemet hade han för avsikt att sörja för att hela samordningsfrågan kom under prövning av ytterligare en kommitté, tillsatt av Kungl. Maj:t.

Redan år 1949 hade riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit, att det vore lämpligt att man inom vederbörande departement verkställde förberedande utredningar för en lösning av olika delar av samordningsproblemet. Dessa delutredningar kunde sedan fullföljas i samarbete med en samordningskommitté. Huruvida några dylika utredningar företagits inom departementet, har icke kommit till min kännedom. Även om förberedande åtgärder redan

skulle ha vidtagits har de i varje fall icke utmynnat i tillsättande av den år 1951 utlovade samordningskommittén.

I förteckningen angående väntade propositioner vid 1952 års riksdag fanns medtaget som eventuellt en proposition »Lag om socialnämnder m. m.», och vid årets riksdag innehöll motsvarande förteckning en proposition, som dock angavs som definitiv, »Socialvårdens lokala organisation». Ett mindre ärende angående »Tillsättning av vissa befattningshavare inom socialvården» i slutet av vårriksdagen har givetvis ett visst samband med den väntade lagstiftningen.

Då lagen om socialnämnder ännu icke kommit på riksdagens bord, trots att en sådan ställts i utsikt, vill jag an hålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra följande spörsmål:

Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för anledningen till att det utlovade förslaget angående lag om socialnämnder etc. icke framlagts, och när kan riksdagen emotse ett förslag i denna fråga?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Interpellation ang. en av Oscars församling i Stockholm gjord framställning att erhålla en tomt på Gärdet till församlingsbyggnad.

Ordet lämnades på begäran till

Fru EWERLÖF (h), som yttrade: Herr talman! Oscars församling i Stockholm har i ett flertal framställningar under de senaste 11 åren sökt erhålla en tomt för församlingsbyggnad. Det för församlingen den 1 januari 1953 redovisade invånarantalet uppgick till 43 682, varav något över hälften är bosatta inom stadsdelen Ladugårdsgärde. Inom denna stadsdel finnes endast provisoriska lokaler för församlingsverksam-

Interpellation ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

heten. Sålunda förhyres en källarlokal (företvarande mjölkbutik) och dessutom tre mindre lokaler på skilda ställen för söndagsskoleverksamhet.

Med hänsyn till den under de senaste decennierna efter hand utökade byggelsen inom stadsdelen Ladugårdsgärdet, har det länge varit en angelägenhet av stor vikt för Oscars församling att på detta område erhålla tomt för församlingsbyggnader, så att den kyrkliga verksamheten skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt. I en skrivelse den 9 juni 1953 till Konungen hemställer kyrkorådet i underdånighet, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga omedelbara åtgärder för att församlingen skall få möjlighet att förvärva en lämpligt belägen tomt för församlingsbyggnad å Gärdet. I den av kyrkorådet lämnade skrivelsen redogöres för hur ärendets avgörande uppskjutits år efter år. Eftersom tomtmarken äges av kronan och förvaltas av Djurgårdsnämnden synes det mig egendomligt att ärendet, som rör ett så allmänt behov, inte tidigare fått en tillfredsställande lösning.

Med stöd av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat, att Oscars församling sökt erhålla en tomt för församlingsbyggnad på Gärdet?

2. Har herr statsrådet för avsikt att inom en snar framtid vidtaga åtgärder för att tillgodose församlingens önskemål i detta avseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) erhöill på begäran ordet och anförde: Herr

talman! De omfattande epidemier som under sommaren och hösten förekommit i Sverige och som medfört ett betydande antal dödsfall har blottat allvarliga brister i fråga om statsmakternas och berörda myndigheters åtgöranden för att förebygga och begränsa epidemiska sjukdomar.

Detta gäller särskilt om paratyfusen. Under den tid som epidemien varade, från mitten av juni till slutet av augusti, stod nära 9 400 personer under läkarvård som paratyfus- eller observationsfall. Av dessa kunde inte ens hälften beredas vård på sjukhusanstalter, trots att åtskilliga provisoriska vårdplatser upprättades. Av medicinalstyrelsens redogörelse för paratyfusedidemien framgår klart olägenheterna härav. »Hade det gällt en mera svårartad sjukdom, hade situationen kunnat bli katastrofal även för de sjuka», skriver styrelsen och fortsätter:

»Erfarenheterna visar tydligt de risker ur smittspridningssynpunkt, som följer av en mer eller mindre okontrollerad vård i hemmen. Där vården på slutan anstalt kunde genomföras i större utsträckning, blev sekundärfallens frekvens lägst.»

Bristerna i beredskapen mot en epidemi som denna kom också till uttryck däri, att det förflöt närmare två veckor innan man lyckades spåra smittkällan. Om det spaningsarbete, som utfördes för att utröna smittans ursprung, har förste provinsialläkaren i Kronobergs län, dr Axel Bergstrand, fastslagit, att det fick »verkställas med allt för fåtaliga arbetskrafter». Chefen för statens bakteriologiska laboratorium har i samma fråga anfört, att man omedelbart skulle ha behövt beordra minst tre epidemiologer till epidemiområdet. Men om så hade skett, tillade han, skulle det ha medfört en allvarlig försvagning av laboratoriets kapacitet. När epidemien nådde sin höjdpunkt och man på statens bakteriologiska laboratorium hade en toppsiffra av över 2 000 un-

Interpellation ang. beredskapen mot epidemiska sjukdomar.

dersökta prover per dag, så kunde detta klaras endast genom att temporärt nedlägga stora delar av laboratoriets övriga verksamhet. Det råder således ingen tvekan om att paratyfusedemien, som medicinalstyrelsen framhållit, riktat uppmärksamheten på vissa brister i vårt försvar mot epidemiska sjukdomar.

Detta framhäves också av det stora antalet dödsfall som epidemien krävde. Under de veckor som epidemien pågick avled 89 personer i paratyfus. Det får anses sannolikt, att om det funnits en fullt tillfredsställande beredskap i fråga om antalet vårdplatser, läkare och övrig sjukvårdspersonal, så skulle dödsfallen ha blivit betydligt färre. Det kan också, i ljuset av den omfattning som epidemien fick, ifrågasättas riktigheten av beslutet att över huvud taget ej tillgripa skyddsvaccinering. Misstanken ligger nära till hands att detta beslut mindre förestavades av medicinska överväganden och mer var ett uttryck för bristande beredskap i fråga om att möta en epidemi av denna omfattning.

Liknande brister har framträtt under den polioepidemi, som under några få veckor kommit att omfatta 2 000 fall, varav inte mindre än ett hundratal med dödlig utgång. Här har man att göra med en sjukdom, mot vilken läkarvetenskapen ännu inte förfogar över något effektivt motmedel. Desto viktigare är då att ingenting försummas i de hänseenden, där förebyggande eller begränsande åtgärder kan vidtagas. I samband med polioepidemien har det exempelvis framkommit, att en så förhållandevis stor anläggning som epidemisjukhuset i Jönköping hittills helt saknat röntgenutrustning samt att man, när epidemien nödvändiggjorde viss personalförstärkning, måste rekvirera läkare och extra-sköterskor från Danmark. Särskilt beklämmande är, att flera dödsfall inträffat i samband med långa och krävande transporter av poliosjuka, som på grund av brister i närmaste sjukhusanlägg-

nings tekniska och personella resurser remitterats till andra sjukhus.

Som ytterligare exempel kan anföras, att det i Stockholm, där vissa stadsdelar varit starkt hemsökta av polio, i september i hälsovårdsnämndens regi hölls en konferens med läkarexpertisen på området. Därvid diskuterades bl. a. möjligheterna att göra specialundersökningar i de lokala epidemihärdarna i staden, vilket skulle ha varit av stor betydelse. Man nödgades emellertid konstatera, att det saknas resurser för att genomföra sådana undersökningar.

Sedan några år finns ett serum mot polio, det s. k. gammaglobulinet. Inom den medicinska expertisen synes meningarna om detsamma vara delade. Då det i viss omfattning tillverkas i vårt land och medicinalstyrelsen t. o. m. utfärdat föreskrifter om dess användning, är det dock ägnat att förvåna, att man inte under den polioepidemi, som pågått under eftersommaren och hösten, sökt utröna dess användbarhet genom skyddsympningar — exempelvis på barn — i områden som varit särskilt utsatta för epidemien.

Det kan också ifrågasättas om statmakterna gjort vad som är möjligt för att underlätta det utomordentligt betydelsefulla forskningsarbetet, som alljämt framstår som det viktigaste ledet i kampen mot polion, och som man hoppas inom överskådlig tid skall föra fram till ett effektivt vaccin. Här skall endast erinras om, att statens bakteriologiska laboratorium sedan början av 1947 förgäves sökt utverka ett anslag — det rör sig om sammanlagt cirka 5 milj. kronor — för uppförande av en byggnad för virusforskning, framställning av vacciner m. m.

Återstår problemet om förebyggande åtgärder av allmänhygienisk art. Man har skäl antaga att den överraskande stora omfattning, som exempelvis paratyfusedemien uppvisade, i varje fall har ett indirekt samband med den tilltagande vattenförsämningen. Gjorda

Interpellation ang. undervisningen av svagt begåvade barn.

undersökningar visar, att det praktiskt taget inte finns en enda ort i landet som har sin avloppsfråga tillfredsställande ordnad. Av stadsbefolkningen, d. v. s. 3,2 milj. av landets invånare, har endast 9 procent tillgång till s. k. höggradigt renat vatten, medan inte mindre än 41 procent av städernas befolkning får nöja sig med det förorenade vattnet som det är. Särskilt elakartat är läget i de större städerna: i Stockholm saknar stadsdelar med sammanlagt 70 000 invånare anknötning till reningsverk, och lägger man till angränsande grannkommuner blir det bostadscentra med 150 000 invånare, som utan någon som helst rening släpper ut sina avlopp i angränsande sjöar och vattendrag. I Stockholm förekom ju också under paratyfusedemien att friluftsbad måste stängas, sedan det konstaterats att vattnet var bemängt med bakterier.

Det har beräknats att inemot 2 milj. kubikmeter kloakslam årligen föres ut i sjöarna och vattendragen. Det visar att vattenreningen vuxit ut till ett problem, som påkallar uppmärksamhet och motåtgärder från statsmakternas och berörda centrala myndigheters sida. Det bör understrykas att det här inte är fråga om något oöverstigit kostnadsproblem. Tvärtom. Om man som exempel tar Örebro — där det uppföres ett höggradigt reningsverk med en kapacitet för 100 000 personer — så stannar kostnaderna i det fallet vid 8,5 milj. kronor.

Närmast bör det från statsmakternas sida bli fråga om sådana anslagsökningar för vatten- och avloppsarbeten, att den »väntetid» på drygt två år, som anslagssökande kommuner nu måste underkasta sig, kan elimineras. Mot bakgrunden av den omfattning, som sommarens och höstens epidemier haft, framstår det vidare som önskvärt att redan 1954 års riksdag blir i tillfälle att ta ställning till det förslag till ny hälsovårdsstadga som utarbetats.

Paratyfus- och polioepidemierna har under en kort tidrymd skördat bortåt ett par hundra människoliv i vårt land. Tusentals människor har under kortare eller längre tid berövats möjlighet att sörja för sig och sina familjer. Sorger och ekonomiska bekymmer har följt i epidemiernas spår. Det är därför naturligt att en bred allmänhet förväntar, att det från statsmakternas och berörda myndigheters sida göres allt som kan göras för att förebygga respektive begränsa följderna av epidemier. Med hänvisning härtill hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande frågor:

Har de brister i beredskapen mot epidemiska sjukdomar, som framkommit under paratyfus- och polioepidemierna, föranlett regeringen att överväga åtgärder i syfte att avhjälpa desamma, och vari består i så fall dessa överväganden?

Har regeringen för avsikt att förstärka de resurser, som den medicinska forskningen disponerar för poliobekämpning, och i så fall på vilket sätt?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. undervisningen av svagt begåvade barn.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fröken AGER (fp), som yttrade: Herr talman! Det har nu gått fem år, sedan 1946 års hjälp- och särklassläroretning i slutet av 1948 framlade sitt betänkande rörande utbildning av lärare för utvecklingshämjade och svårfostrade barn jämte förslag till inrättande av ett statens specialläroinstitut. Betänkandet blev synnerligen väl mottaget i alla remissinstanser och fick mycket goda kommentarer, i synnerhet i lärartidningarna. Tyvärr har betänkandet ännu ej förelagts riksdagen till

Interpellation ang. undervisningen av svagt begåvade barn.

behandling, trots att skolöverstyrelsen årligen påmint därom i sina petita.

I första hand skulle vid institutet utbildas lärare för folkskolans hjälpklasser och övriga specialklasser samt för sinnesslöskolorna.

Behovet av utbildade lärare för specialklasserna har ökat oerhört under de gångna fem åren. Om vi bortser från andra typer av specialklasser och endast fäster oss vid hjälpklasserna, finner vi att det år 1948 fanns ca 650 sådana klasser med tillsammans ca 8 000 elever. Från och med innevarande hösttermin är elevantalet i hjälpklasserna 14 019, fördelade på över tusentalet läraravdelningar. Ser man på dessa 1 000 lärare, som för närvarande har hand om utbildningen av de svagt begåvade barnen, finner man, att endast omkring 300 av dem haft möjlighet att genomgå de statliga utbildningskurser, som regelbundet anordnats i Stockholm och Göteborg åren 1943—53 samt mera sporadiskt dessförinnan. Utbildningskapaciteten för dessa kurser är så låg som sammanlagt 24 lärare per år. (Antalet ansökningar överskrider årligen 200.) Omkring 200 hjälpklasslärare har skaffat sig specialutbildning på annat sätt genom akademiska studier, deltagande i kortare kurser av olika slag (talfelsbehandling, behandling av läs- och skrivsvårigheter, testning, småslöjd m. m.), en utbildning, som i vissa fall av skolöverstyrelsen förklarats likvärdig med de långa utbildningskurserna. Det återstår alltså av de i höst tjänstgörande hjälpklasslärarna över 500, som saknar all specialutbildning för sitt krävande och viktiga arbete. Med de nuvarande utbildningsmöjligheterna skulle det ta 20 år att utbilda dessa och man skulle under tiden sakna möjlighet att ersätta avgående och tillgodose utökningen. Att kravet på flera hjälpklasslärare kommer att skärpas, behöver vi nog inte betvivla. Efter kommunsammanslagningen hade under det sistförflutna läsåret 250 skoldistrikt hjälpklasser. Men yt-

terligare 600 distrikt har underlag för en eller flera sådana klasser, och många av dessa skulle redan ha inrättat denna typ av specialklass, om blott kompetent lärare kunnat anskaffas. Det har visat sig, att man i de distrikt, där man nått längst när det gäller enhetsskolan och i de s. k. försöksdistrikten, starkare än annorstädes känt nödvändigheten av att inrätta hjälpklasser och andra specialklasser. Vi får räkna med att drygt 10 procent av barnen i våra folkskolor är i behov av speciell undervisning och fostran.

Vad det betyder för ett distrikt att få en specialutbildad hjälpklasslärare vid starten och vid skötseln av skolans hjälpklasslinje, kan säkert de överlärare intyga, som haft förmånen att få en sådan lärare. Den utbildade hjälpklassläraren kan omhänderta uttagningen till specialklasserna, utföra de nödvändiga testningarna och utreda, var barnet bör placeras. Han känner metoder och material när det gäller undervisning i hjälpklasser, läsklasser och observationsklasser. Han är framför allt bättre rustad att förstå barnen och deras egenart och att kunna tala med föräldrar och målsmän. Det behövs mycket upplysningsarbete, mycken takt och skicklighet, när i ett skoldistrikt en hjälpklass första gången skall inrättas.

Vid det föreslagna speciallärarinstitutet hade man tänkt sig två linjer, en hjälpklasslärarlinje, där årligen 40 lärare skulle utbildas, och en sinnesslö-lärarlinje, där 10 småskollärare skulle erhålla sin specialutbildning för undervisning i sinnesslöskolor (särskolor). Denna utbildningskapacitet är nu för ringa. För hjälpklasslärarnas del måste vid sidan av den ettåriga utbildningen vid institutet komma till stånd kortare kurser för lärare, som redan länge undervisat i hjälpklass. Vid sinnesslö-lärarlinjen torde åtminstone de första åren behöva utbildas minst 20 lärare per år.

Bristen på utbildade sinnesslölärare

Interpellation ang. undervisningen av svagt begåvade barn.

är stor. Av de cirka 230 lärartjänsterna i kunskapsämnen är 70 besatta med lärare utan specialutbildning. Hälften av dessa tjänster har vid detta läsårs början ledigförklarats utan att en enda behörig sökande anmält sig.

Skolplikt för sinnesslöa barn infördes år 1945, men utbildningen av lärare, som skall undervisa dessa barn, har ännu ej definitivt ordnats. Detta var en av orsakerna till att 1946 års hjälp- och särklasslärarutredning tillsattes. I 70 år har utbildningen varit förlagd till det privata seminariet vid Slagsta skola. Utbildningen har varit tvåårig och byggd på realskoleexamen. Seminariets kapacitet har varit otillräcklig. Som en förstärkning har sedan år 1947 av skolöverstyrelsen varje år anordnats en 20 veckors utbildningskurs med 10 deltagare. Denna kurs är samorganiserad med hjälpklasslärarutbildningen och grundar sig på folk- eller småskolläraryxamen. Den praktiska utbildningen ges dels vid Johannesbergs internatskola, dels vid externat och specialklasser i Stockholm. Sedan Slagsta skola övertagits av Stockholms stad är seminariets fortbestånd ovisst. Den teoretiska undervisningen är innevarande läsår förlagd till småskoleseminariet i Stockholm som en särskild kurs, benämnd »särskoleseminariet». Den praktiska utbildningen sker dels vid Slagsta, dels vid Stockholms externat. Denna splittning kan givetvis inte anses vara annat än ett provisorium. Utbildningen måste bli enhetlig. Den bör bygga på redan avlagd lärarexamen och omfatta ett års specialutbildning. Det är av allra största betydelse för sinnesslöundervisningen i vårt land att denna omhänderhas av skickliga och sakkunniga lärare med ingående kännedom om de utvecklingshämmande barnen (orsaker, symtom, diagnos, terapi, spec. pedagogik m. m.).

Inrättandet av det föreslagna speciallärarinstitutet (eller, som skolöverstyrelsens benämning lyder, specialpedagogiska seminariet) skulle för hjälp-

klassundervisningens del betyda ökade utbildningsmöjligheter och en mycket önskvärd förlängning av utbildningstiden från en termin till ett läsår. För sinnesslölararutbildningen skulle det betyda en enhetlig utbildning med ökad kapacitet, en förlängning av utbildningstiden från två till tre seminarieår efter realskoleexamen.

Kostnaderna för det föreslagna institutet torde inte bli mycket större än den summa som redan nu läggs ut för de olika kurserna. I skolöverstyrelsens petita för budgetåret 1952—53 har för institutet begärts 146 000 kronor, en summa, som givetvis är i behov av viss uppräknings. Till Slagstaseminariet (särskoleseminariet) har för budgetåret 1954—55 begärts 80 000 kronor och till skolöverstyrelsens utbildningskurs för sinnesslöa lärare 34 000 kronor (i sistnämnda summa ingår resor och dagtraktamenten), tillsammans 114 000 kronor. Till hjälpklasslärarkurserna har begärts 30 000 kronor (+ resor och dagtraktamente ca 35 000) = 65 000 kronor. För hjälpklass- och sinnesslölararutbildningen tillsammans har alltså för budgetåret 1954—55 beräknats 179 000 kronor. Även andra av skolöverstyrelsen begärda kurser skulle enligt förslaget förläggas till institutet: kurser för lärare för barn med läs- och skrivsvårigheter (s. k. »ordblinda»), kurser för talfelsbehandling, kurser i yrkesvägledning för hjälpklasskuratorer, fortbildningskurser för föreståndare och lärare vid sinnesslöskolorna, för lärare i praktiska ämnen, arbetsledare och vårdpersonal, kurser som var för sig drar avsevärda kostnader. Det kan ifrågasättas om det inte blir en ren besparing att inrätta det länge efterlängtade speciallärarinstitutet.

Under åberopande av det anförda anholder jag om andra kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor.

1. Har herr statsrådet uppmärksam-

Interpellation ang. utredning av frågan om rätt att i vissa fall i riket införa blommor utan föreskriven tullavgift.

mat de rådande missförhållandena beträffande undervisningen av de svagt begåvade barnen?

2. Kan det förväntas att det av 1946 års hjälp- och särklassläroretredning i slutet av år 1948 framlagda betänkan- det rörande utbildning av lärare för ut- vecklingshämmande och svårfostrade barn jämte förslag till inrättande av ett statens specialläroretstitut blir föremål för proposition till 1954 års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Interpellation ang. utredning av frågan om rätt att i vissa fall i riket införa blommor utan föreskriven tullavgift.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Stockholm (fp), som anförde: Herr talman! Vid S:t Eriks- mässans avslutning inträffade en hän- delse som genom pressens försorg nåd- de allmänheten och där åstadkom för- våning. De blommor, som förekom i den holländska hallen på mässan, öns- kade utställarna skänka till sjukhus inom Stockholm i stället för att bränna dem, vilket eljest brukar vara vanligt vid mässans slut. Dessa lösa blommor, s. k. snittblommor, är emellertid en- ligt bestämmelserna påförda en mycket hög tullavgift, som vederbörande sjuk- hus saknade både medel till och anled- ning att betala, varför den vackra tan- ke som låg bakom gåvan löpte risken att inte kunna i handling realiseras. Saken löstes dock på så sätt, att här- varande holländska beskickningschef övertog blommorna och i sin tur skänk- te dem till avsett ändamål.

Det kan synas något underligt med dessa snäva tullbestämmelser då det gäller en dylik gåva av humanitär art. Andra fall finns emellertid då gåvor kan införas tullfritt. Sålunda får inom

läkarvetenskapen brukade instrument mottagas som gåva och tullfritt införas, om de skall användas för forskning el- ler undervisning. Även föreningen Räd- da barnen kan införa kläder och andra förnödenheter tullfritt.

Givetvis kan det vara förenat med ganska stora svårigheter att avfatta en bestämmelse så, att den utan att bli till förfång för vårt eget lands närings- utövare kan medgiva ett tullfritt infö- rande av gåvor av ovan anförda eller liknande art och med ändamål att be- reda sjuka eller gamla människor gläd- je. Problemet bör dock ej vara olösligt.

Med anledning av här berörda för- hållanden anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1. Faller en utredning av här ovan anförda förhållanden inom ramen för 1952 års tulltaxekommittés verksamhet?

2. Om så ej är fallet, vill herr stats- rådet medverka till att en sådan utred- ning kommer till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Upplästes och lades till handlingar- na följande till kammaren inkomna pro- tokoll:

Protokoll, hållet vid samman- träde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kamma- rens ledamöter, som blivit ut- sedda att jämte dem tillsätta kam- marens kanslipersonal, den 20 oktober 1953.

Stenografen hos kammaren jur. kand. Johnny G. Sköldvall beviljades för full- görande av tingstjänstgöring ledighet från stenograftjänst från och med den- na dag tills vidare under innevarande höstsession och förordnades kanslisten

i första kammaren fil. stud. H. A. Karl-
gren att under samma tid uppehålla
Sköldvalls stenografbefattning samt
kontorsassistenten Curt C. C. Berggrén
en kanslisttjänst.

In fidem
Gunnar Britth.

§ 13.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.04 em.

In fidem
Gunnar Britth.
